

CPB Memo

Aan: Ministerraad

Centraal Planbureau
Bezuidenhoutseweg 30
2549 AV Den Haag
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T 0889846000
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Suzanne van Gils

Datum: 2 januari 2018
Betreft: Werkplan 2018

1 Inleiding

Het werkplan 2018 van het Centraal Planbureau (CPB) geeft een overzicht van de belangrijkste plannen voor het komende jaar. Een centrale rol is daarin weggelegd voor de beoogde publicaties: twaalf Policy Briefs, tweeëntwintig Discussion Papers, drie Achtergronddocumenten, zeven notities en vier boeken. Daarnaast werkt het CPB mee aan twee publicaties van Netspar. Ook zal het CPB, zoals gebruikelijk, een fors aantal ad hoc notities produceren, in reactie op verzoeken die in de loop van het jaar worden gedaan.

Het werkplan is opgesteld conform de 'Aanwijzingen voor de Planbureaus'. Het wordt vastgesteld door de directeur van het CPB vastgesteld, nadat het door de Ministerraad is besproken en er inhoudelijke afstemming is geweest met de Centrale Plancommissie (CPC), de externe adviescommissie van het CPB. In een eerder stadium zijn veel belanghebbenden geconsulteerd, met name de verschillende departementen. Aangezien het CPB organisatorisch deel uitmaakt van het ministerie van Economische Zaken, blijven financiële en/of administratieve zaken buiten beschouwing; deze verlopen via het ministerie.¹

---

¹ In de Aanwijzingen voor de Planbureaus is geregeld dat er een 80-20 verdeling bestaat tussen het vaste budget en het variabele budget uit de opbrengsten van niet-commerciële onderzoeken. Die laatste opbrengsten komen doorgaans voort uit werk voor ministeries of internationale organisaties, zoals de Europese Commissie. Hierover wordt separaat verantwoording afgelegd aan de betreffende partijen.

2 Terugblik op 2017

Voor het CPB stond het jaar 2017 voor een belangrijk deel in het teken van de verkiezingen en de doorrekening van het regeerakkoord. Een groot deel van het bureau hield zich hiermee bezig.

Vorbereidingen op verkiezingen en doorrekening regeerakkoord

In 2017 zijn de verkiezingsprogramma's van elf politieke partijen doorgerekend (publicatie in februari). Ook de financiële bijlage van het regeerakkoord werd doorgerekend; dit gebeurde in drie rondes (publicatie in oktober). De doorrekening van de verkiezingsprogramma's mondde uit in de publicatie *Keuzes in Kaart* en een persconferentie over de publicatie.

Hoewel er vooraf discussie was over nut en noodzaak van de doorrekeningen van de verkiezingsprogramma's, kunnen we constateren dat *Keuzes in Kaart* goed is ontvangen. Politici hebben veelvuldig gebruik gemaakt van de informatie, en ook de media citeerden er volop uit. Een aantal politici heeft ons bedankt voor het goede en gedegen product. Het proces is bovendien soepel verlopen en naar tevredenheid afgerond. Dit najaar volgt nog een formele externe evaluatie.

Ramingen en verkenningen

Naast de vier reguliere kotertermijnramingen zijn in 2017 ook drie verkenningen gepubliceerd voor de middellange termijn: in maart en augustus ten behoeve van de coalitieonderhandelingen en in oktober om de financiële bijlage van het regeerakkoord te verwerken in de middellangetermijnverkenning.

Opvolging visitatie

Het CPB is in 2017 verder aan de slag gegaan met de aanbevelingen uit de externe visitatie. Werkgroepen binnen het CPB hebben kennis vergaard over het werken met big data. Ook is verder gewerkt aan de ontwikkeling van het nieuwe macro-economische model. De multidisciplinairiteit is versterkt door verschillende hoogleraren zonder economische achtergrond aan te trekken als academische partners (meer informatie hierover staat in de paragrafen over de sectoren).

Verder is er een position paper opgesteld (en op de website gepubliceerd) waarin het CPB aangeeft hoe het zich wil positioneren. Er is een nieuwe communicatiestrategie geformuleerd met daarin concrete acties om onze publicaties proactiever onder de aandacht te brengen, onder meer door presentaties aan de Vaste Kamercommissie Financiën, door de media te informeren via achtergrondbriefings en door bijeenkomsten met stakeholders. De volgende stap is om onze communicatiemiddelen tegen het licht te houden en te actualiseren (bijvoorbeeld de website en de vormgeving van de publicaties).

Een betere borging van het CPB is verder gerealiseerd door de creatie van een DG Overleg. Om de contacten met de Tweede Kamer aan te halen zijn de Vaste Kamercommissies van Financiën en Economische Zaken in het voorjaar van 2017 bij het CPB op werkbezoek geweest. Met het ministerie van EZ zijn gesprekken gevoerd over toegang tot CBS-data. Eerdere acties (zoals remote acces mogelijk maken) zijn in 2017 voortgezet.

CPB Lecture

De jaarlijkse CPB Lecture werd dit jaar uitgesproken door Ricardo Reis, Professor of Economics aan de London School of Economics, en was gewijd aan monetair beleid. Het CPB presenteerde bij die gelegenheid ook de Policy Brief 'Onderweg naar normaal monetair beleid' van Bert Smid. Voor het eerst was er bij de Lecture ook een columnist, Martin Visser, die luchtig op het onderwerp reflecteerde en erover publiceerde in de Telegraaf. Ook andere media pikten het onderwerp op. De Policy Brief is verder gepresenteerd bij de commissie Financiën van de Tweede Kamer.

Overige inhoudelijke onderwerpen

Naast hun bijdragen aan onze grote publicaties produceerden de CPB-medewerkers een fors aantal publicaties in de overige reeksen. Zie hiervoor de infographic.

In mei verscheen de eerste aanzet voor een Verkenning Brede Welvaart, waaraan we samen met het PBL en het SCP hebben gewerkt. De drie planbureaus zullen in 2018, op Verantwoordingsdag, gezamenlijk de Verkennig Brede Welvaart publiceren. Hierin wordt welvaart gemeten aan de hand van een brede set indicatoren, zodat ook zaken die nu niet worden gemeten in het BBP zoals milieu-effecten, vrije tijd en vrijwilligerswerk straks zichtbaar worden gemaakt.

Organisatorische kwesties

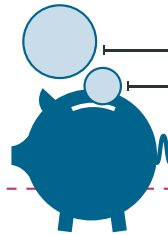
De CPC is augustus 2017 voor vier jaar benoemd. Dankzij een schema van aan- en aftreden is een mix van ervaren en nieuwe leden gerealiseerd.

In het voorjaar 2017 heeft het Kabinet het CPB aangewezen als National Productivity Board voor Nederland.

Met Prinsjesdag is het CPB op verzoek van het kabinet, en in lijn met de aanbeveling van de Studiegroep Begrotingsruimte, gestart met de certificering van de belastingmaatregelen in het belastingplan. Dit zal voortaan jaarlijks gebeuren.

Cijfers over 2017

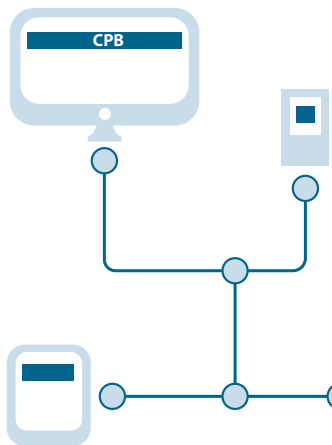
werknemers

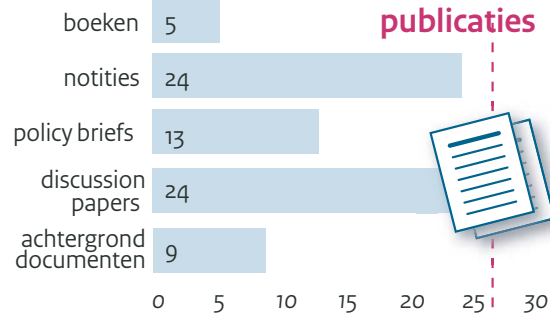
85% EZ
15% externe financiering
totaal: 16,8 miljoen euro

budget

Terugblik op 2017

digitale media

publicaties

stand van dec. 2017

3 Trends

De visitatiecommissie vindt het belangrijk dat het CPB zich naast zijn studie van de ontwikkeling van de economie en het functioneren van de sociale welvaartsstaat rekenschap geeft van belangrijke trends. Daarbij gaat het om: (i) digitale economie, (ii) globalisering en regionale verschillen, (iii) duurzaamheid en circulaire economie, (iv) demografie en ongelijkheid, en (v) migratie en integratie.

Digitale economie

De immer voortschrijdende ICT-(r)evolutie raakt alle aspecten van de economie. Niet alleen verandert het economische landschap voortdurend door de inbedding van nieuwe ICT in tal van producten en diensten, ook de werking van markten kan er fundamenteel door worden beïnvloed. Daarmee veranderen tevens de positie en rol van de overheid.

Aandacht voor trend	Publicatie
Big data - pilots	
Cyberveiligheid in de economie	Risicorapportage, notitie
Aansprakelijkheid digitale middelen	Policy Brief
Kwantificering digitale datalekken	Discussion Paper

Globalisering en regionale verschillen

Globalisering heeft de economische orde blijvend veranderd. Schaalvergroting, internationale productieketens, sterk mobiele productiefactoren en supra-nationale wet- en regelgeving zijn kenmerkend geworden voor moderne economieën. De invloed van deze globale ontwikkelingen pakt op stedelijk en regionaal niveau echter verschillend uit, en heeft daarom gevolgen voor regionaal beleid en voor de mobiliteit van de belastinggrondslag.

Aandacht voor trend	Publicatie
Exportpotentieel van Nederlandse bedrijven	Policy Brief
De effecten van integrale ruimtelijke en mobiliteitsprojecten	Notitie
Treaty shopping	Notitie
Belastingontwijking en belastingparadijzen	Policy Brief en conferentie
Financiële routes via Nederland	Discussion Paper
Handel, fragmentatie en handelskosten	Discussion Paper

Duurzaamheid en circulaire economie

Moderne economieën staan voor de uitdaging om kansen voor nieuwe economische groei te verbinden met de randvoorwaarden van duurzame economische ontwikkeling. Economische groei moet voortkomen uit productiviteitsstijging zonder een steeds groter beroep te doen op schaarse grondstoffen en een schoon klimaat. Dit vraagt om een energietransitie en een economische orde waarin productiefactoren intensiever worden hergebruikt.

Aandacht voor trend	Publicatie
Circulaire economie – CPB Lecture	Policy Brief
Verkenning Brede Welvaart – samen met SCP en PBL	

Demografie en ongelijkheid

Demografische veranderingen zijn van invloed op het functioneren van de economie en kunnen sociaal-economische ongelijkheid in de hand werken. Vergrijzing stelt ons pensioensysteem op de proef en leidt tot een groter beslag op de gezondheidszorg. Nieuwkomers starten vanuit een achterstandspositie die langdurig kan doorwerken. Om dergelijke ontwikkelingen te blijven accommoderen moeten collectieve arrangementen voor cruciale onderdelen van de economie, zoals onderwijs en arbeidsmarkt, voortdurend worden herijkt.

Aandacht voor trend	Publicatie
Wijkteambenadering en tweedelijnszorg	Discussion Paper
De effectiviteit van premiekortingen voor oudere werklozen	Discussion Paper
Voorkeuren deeltijdpensioen	Discussion Paper
De gevolgen van de stijging van de AOW-leeftijd	Netspar Design Paper
Gebruik flexibele uitredingsmogelijkheden	Discussion Paper
Onderkant van de vaardigheidsverdeling	Policy Brief

Migratie en integratie

Internationale migratiestromen stellen het nationaal-economische absorptievermogen op de proef. Arbeidsmigratie werkt verschillend uit voor werknemers in uiteenlopende sectoren en regio's. Asielmigratie vraagt om een intensief proces van integratie in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

Aandacht voor trend	Publicatie
Uitplaatsingslocatie van statushouders en arbeidsmarktprestaties	Policy Brief
De wijkteambenadering	Boek
De economische effecten van migratie binnen de EU	Discussion Paper
De integratie van kinderen van asielzoekers	Discussion Paper
Het effect van de binnenkomstleeftijd van statushouders	Discussion Paper

4 Sectoren

Naast de plannen per sector (zie volgende paragrafen) is er ook in 2018 weer een aantal sectoroverstijgende projecten.

De volgende sectoroverstijgende projecten zullen in 2018 worden opgepakt:

- In 2018 worden vier reguliere **ramingen** voor de korte termijn gepubliceerd. Daarnaast vindt voor het eerst, conform het advies van de Studiegroep Begrotingsruimte, een jaarlijkse actualisatie plaats van de middellangetermijnverkenning. Aan deze verkenning wordt telkens een jaar toegevoegd; in 2018 gaat het om 2022. Desgewenst worden in september tegenbegrotingen van oppositiepartijen gepubliceerd.
- De jaarlijkse **Risicorapportage Financiële Markten** signaleert en agendeert risico's voor de Nederlandse economie die samenhangen met ontwikkelingen in de financiële sector. De sectoren Marktordening en Macro-economische analyse publiceren deze rapportages ten behoeve van de Tweede Kamer.
- De **ontwikkeling van de lonen** roept wereldwijd en voor Nederland vragen op bij burgers en beleidsmakers. Wat bepaalt op de korte termijn de uitblijvende loonstijging bij economisch herstel? En wat verwachten we als we langer vooruit kijken? Blijven lonen dan achter bij productiviteitsgroei? Internationaal gezien is de vraag of en zo ja welke rol de technologische vooruitgang en globalisering

hierbij spelen. Specifiek voor Nederland is sprake van een sterke flexibilisering van de arbeidsmarkt. Welke invloed heeft dat op de loonontwikkeling? De sectoren Publieke financiën, Macro-economische analyse en Arbeid, onderwijs en pensioenen onderzoeken dit gezamenlijk.

- De sector Arbeid, onderwijs en pensioenen en de sector Publieke financiën besteden samen met onderzoekers van Tilburg University en het NIDI aandacht aan **flexibele uittreding en deeltijdpensioen**. In dat kader wordt de behoefte aan deeltijdpensioen, een tussenstap in de overgang van werk naar pensioen, geanalyseerd. Ook het werkelijke gebruik van de deeltijdpensioenproducten die door pensioenfondsen worden aangeboden is onderwerp van studie. Dit onderzoek wordt deels gefinancierd door Netspar en deels door het Instituut Gak, en zal resulteren in twee Discussion Papers, een Netspar Design Paper en een workshop voor beleidsmakers.
- Goede informatie over de gevolgen van **globalisering** voor Nederland helpt bij het maken van keuzes om globalisering duurzaam (toekomstbestendig) en inclusief te maken. Het geplande onderzoek van de sectoren Publieke financiën en Macro-economische analyse focust op de voor- en nadelen van globalisering en de mogelijkheden voor beleid om daarop in te spelen. Uitkomsten waar naar gekeken wordt zijn: lonen, werkgelegenheid, werkloosheid en inkomensongelijkheid. Voor dit project wordt samengewerkt met het SCP en de Universiteit Groningen.
- In aanvulling op een CPB-publicatie over de prijsgevoeligheid van woningen analyseren de sectoren Fysieke omgeving en Publieke financiën **het proces van de totstandkoming van nieuw woningaanbod**, waar factoren zoals ruimtelijke ordening, grondmarktbeleid en de aard van de vraag naar woningen een rol in spelen. Dit resulteert in een boek.
- De sectoren Arbeid, onderwijs en pensioenen en de sector Fysieke omgeving onderzoeken de **integratie van kinderen van asielzoekers**. De resultaten worden gepubliceerd in een Discussion Paper.
- Onderzocht wordt wat **de effecten zijn van de collectieve herverzekeringen op het gebruik van de gemeentelijke langdurige zorg**. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door de sectoren Fysieke omgeving en Marktordening. De publicatievorm wordt nog bepaald, in overleg met de financier.
- De sectoren Fysieke omgeving en Macro-economische analyse zullen verder onderzoek doen naar het **exportpotentieel van Nederlandse bedrijven**. De resultaten van dit onderzoek zullen verwerkt worden in een Policy Brief.
- De sectoren Publieke financiën, Macro-economische analyse en Marktordening blijven werken aan de duiding van de huidige **woningprijsontwikkelingen** binnen de reële economie.
- Ten slotte werkt de sector Fysieke omgeving samen met het SCP en het PBL aan de **Verkenning Brede Welvaart**. Deze verkenning behandelt de circulaire economie en de brede welvaartsimplicaties daarvan, waarbij gebruik wordt gemaakt van kennis uit de gedragseconomie.

4.1 Sector Publieke financiën

De sector Publieke financiën wil een vertrouwde bron zijn van ramingen, second opinions en economische (beleids)analyses op het terrein van de publieke financiën. Hiertoe maakt de sector reguliere ramingen van de overheidsfinanciën en de koopkrachtontwikkeling. Deze onderzoeken ten behoeve van de begrotingscyclus draagt bij aan inzicht in de optimale inrichting van het begrotingsbeleid, de belastingen en de sociale zekerheid. De sector is eindverantwoordelijk voor de productie van kortetermijnramingen, zoals het Centraal Economisch Plan (CEP) en de Macro-Economische Verkenning (MEV), maar verleent op verzoek ook beleidsondersteuning aan (voornamelijk) ministeries en politieke partijen, onder andere in de vorm van Notities. Academische partners van de sector zijn Koen Caminada (hoogleraar Empirische Analyse van Sociale en Fiscale Regelgeving), Sybren Cnossen (hoogleraar Fiscale Economie), Pierre Koning (hoogleraar Arbeidseconomie), Lex Meijdam (hoogleraar Algemene Economie) en Evert Verhulp (hoogleraar Arbeids- en Sociaalzekerheidsrecht).

Het **programma Belastingen** (BEL) streeft naar structurele beleidsanalyses van de Nederlandse belastingen. In 2018 ligt de nadruk daarbij op ondernemersbelastingen, fiscale prikkels voor lage en hoge inkomensgroepen en de effecten van fiscale en subsidiemaatregelen op de woningmarkt. Voor de veelal empirische analyses wordt gebruik gemaakt van schattings- en simulatiemodellen. BEL opereert binnen een nationaal netwerk, maar participeert ook in een consortium van internationale onderzoeksinstituten voor DG Taxud.

Accent 1: Ondernemersbelastingen

Op dit punt zal veel aandacht uitgaan naar internationale belastingplanning. De bestaande netwerkmethodologie van het CPB wordt i.s.m. de OESO ingezet voor een analyse van de mogelijkheden voor *treaty shopping* door verschillen in bronbelastingen op royalty's en rentestromen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het nieuwe multilaterale instrument voor belastingverdragen.

Buitenlandse multinationals maken vaak gebruik van brievenbusfirma's in Nederland. Met behulp van microdata (verzameld door DNB) willen we onderzoeken welke belastingfactoren de routes van winstrepatriëring bepalen en welk beleid effectief kan zijn.

Nationaal ligt in 2018 de focus op de winstaangifte van BV's. Er wordt onder andere gekeken of BV's vaak een verlies boeken om geen vennootschapsbelasting te hoeven betalen, en naar het mogelijk gebruik van aftrekposten. In 2019 zal het CPB op basis van dit materiaal een Policy Brief publiceren over de toekomst van de vennootschapsbelasting.

Accent 2: MICSIM en herverdeling

Het microsimulatiemodel MICSIM – voor de integrale analyse van de inkomens-, budgettaire en arbeidsaanbodeffecten van wijzigingen in inkomstenbelasting, uitkeringen en toeslagen – wordt in 2018 uitgebreid met de effecten van deze factoren op de winstinkomens van zelfstandigen. Daarnaast wordt een onderzoek gestart naar de optimale verhouding tussen de belasting van zelfstandigen en die van werknemers.

De laatste jaren heeft het CPB veel onderzoek verricht naar het gedrag van huishoudens rond de inkomensgrenzen en vermogenstoetsen voor toeslagen. Daarbij is het gedragseffect van een fiscale prikkel onderbelicht gebleven. In een nieuw onderzoek kijken we naar de onderliggende kenmerken en oorzaken van bijvoorbeeld ondergebruik van toeslagmogelijkheden.

Daarnaast onderzoeken we de gevoeligheid van vermogenden voor fiscale prikkels. De eerste tijdelijke verruiming van schenkingen tot honderdduizend euro van ouders aan kinderen voor de aankoop van een eigen huis lijkt tot veel extra schenkingen te hebben geleid. Een tweede onderzoek betreft de inkeerregeling.

Accent 3: Digitalisering en belastingheffing

Met de digitalisering van de economie, onder meer via platforms als Airbnb en Uber, rijst de vraag hoe deze diensten en goederen belast moeten worden in vergelijking met hotels, taxi's en andere diensten, en welke implicaties er zijn op het gebied van btw en inkomstenbelasting. Hoe kan het belastingstelsel zo worden vormgegeven dat nieuwe en traditionele aanbieders in gelijke mate belast worden en de belasting eenvoudig te innen is en moeilijk te ontwijken?

Daarnaast ontstaan er er wellicht nieuwe mogelijkheden om belasting te heffen op dataverkeer of robots. Het voornemen is om eerst een conceptuele studie uit te voeren en hier later een empirische analyse aan toe te voegen (gereed in 2019).

Accent 4: Woningmarkt

In 2018 besteden we binnen dit onderwerp specifiek aandacht aan de ex post evaluatie van de lagere loan-to-value and loan-to-income ratio's en hun relatie met hypotheekmogelijkheden, aantallen huizentransacties en huizenprijzen.

De volgende publicaties staan op stapel:

- Policy Brief over alleen- en tweeverdieners
- Discussion Paper over de financiële routes via Nederland
- Publicatie over belastingen en digitalisering van de economie
- Aangepast MICSIM en bijbehorende achtergronddocumentatie
- Notitie over treaty shopping (OESO)
- Policy Brief en conferentie over belastingontwijking en belastingparadijzen

Het **programma Overheidsfinanciën** publiceert ramingen en analyses van de overheidsfinanciën. Het analyseert optimale begrotingsregels vanuit een economisch gezichtspunt, waarbij de afruil tussen houdbaarheid en economische stabilisatie een belangrijke rol speelt.

Het programma draagt bij aan de vier reguliere kortetermijnramingen, certificeert het Belastingplan, werkt aan de middellangetermijnverkenning in het kader van de rollende ramingen, rekent de tegenbegrotingen door en verleent beleidsondersteuning.

Verder vertegenwoordigt dit programma het CPB in internationale fora van *independent fiscal institutes* (ifi's), waaronder de werkgroepen van het Network of European Union Independent Fiscal Institutions.

Na de verwerking van het regeerakkoord in Taxus en het EMU-model vindt actualisering en modernisering van deze modellen plaats; zo wordt de invoering van de COFOG-functie-indeling voor overheidsuitgaven erin opgenomen. De Europese begrotingsregels zullen in 2018 in de belangstelling blijven staan door initiatieven van de Europese Commissie en de Franse regering.

Accent 1: Productiviteit van de overheid

Na een literatuurstudie en een proxy-benadering van de productiviteit van de overheid, voltooid in 2017, schatten we in het tweede deel van dit onderzoek de productiviteitsontwikkeling van een aantal onderdelen van de Rijksoverheid (zoals agentschappen, ZBO's en uitvoeringsdiensten). Een nieuwe, uitgebreidere dataset van het ministerie van BZK zal hiervoor de basis vormen.

Accent 2: Kwetsbare overheidsfinanciën

Door een stochastisch model te ontwikkelen beantwoorden we de vraag hoe overheidstekort en –schuld zich ontwikkelen onder invloed van financiële en economische variabelen, zoals lonen, inflatie, rente en aandelenrendement. Ook crisisscenario's waarin aandelenkoers en BBP een scherpe val laten zien worden gesimuleerd. Het model kan worden gebruikt om bandbreedtes te berekenen voor overheidstekort en –schuld. In een later stadium kan het ook worden ingezet om alternatieven door te rekenen voor de huidige EU-begrotingsregels.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Notitie over de productiviteit van de overheid
- Policy Brief over kwetsbare overheidsfinanciën

Het **programma Inkomens, prijzen en sociale zekerheid** maakt onafhankelijke economische ramingen en ex-ante beleidsanalyses over de koopkracht en sociale zekerheid. Het programma is verantwoordelijk voor het microsimulatiemodel MIMOSI en voor een aantal kleinere modellen voor lonen, inflatie en uitgaven aan sociale zekerheid.

Het programma doet onderzoek om de kwaliteit van de ramingen en beleidsanalyses te versterken, maar verricht ook strategisch onderzoek op het gebied van de sociale zekerheid en inkomensongelijkheid. Het thema 'ongelijkheid' staat centraal bij het voorbereiden van de CPB Lecture 2019. Er is daarbij speciale aandacht voor het levensloopsperspectief, de ongelijkheid in primaire en secundaire inkomens en de rol die onderwijs en beleid kunnen spelen om de verschillen terug te dringen.

Accent 1: Inflatie

De ontwikkeling van de inflatie roept de laatste jaren vragen op. Het CPB toetst, in samenwerking met de Vrije Universiteit Amsterdam, voor Nederland en enkele andere eurolanden of de Phillips Curve door de tijd heen stabiel is. Behalve de output gap kan ook de samenhang tussen inflatie en werkloosheid worden onderzocht.

Accent 2: MIMOSI

Het model MIMOSI herzien. Een belangrijk onderdeel daarbij is de overgang van de programmeertaal SAS naar de open-source programmeertaal R. De transparantie van het model wordt vergroot door een achtergronddocument te publiceren.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Discussion Paper over inflatie
- Achtergronddocument over MIMOSI

4.2 Sector Macro-economische analyse

De sector Macro-economische analyse wil een vertrouwde bron zijn voor macro-economische kennis ten behoeve van de Nederlandse overheid. De sector maakt ramingen voor de korte en middellange termijn voor de Nederlandse en internationale economie, en analyseert macro-economische ontwikkelingen en beleidsvragen. Het ontwikkelen van een nieuw macromodel is een belangrijk accent voor 2018; dit zal het ramingsinstrumentarium verder verbeteren. Macro-economische ontwikkelingen die hoog op de agenda staan zijn: productiviteitsgroei, de arbeidsinkomensquote en de economische effecten van migratie. Aan de beleidskant ligt het accent op de schokbestendigheid van de Nederlandse economie. De sector vertegenwoordigt het CPB in internationale fora van national productivity boards (NPB's). Onze academische partners zijn Robert Inklaar (hoogleraar Global Economics and Management), Clemens Kool (hoogleraar Financiering en Financiële Markten), Dirk Schoenmaker (hoogleraar

Banking en Finance) en Wilco van Dijk (hoogleraar Psychologische Determinanten van Economisch Keuzegedrag).

Het programma **Internationale analyse** maakt ramingen en analyses van de internationale economische ontwikkeling op de korte en middellange termijn. De centrale vraag die doorlopend op de agenda staat is welke invloed internationale ontwikkelingen hebben op de Nederlandse economie. Het programma publiceert elke maand de Wereldhandelsmonitor (WTM).

Accent 1: De oorzaken van migratie en handel

Wat zijn de determinanten van migratiestromen binnen de EU? Deze vraag wordt onderzocht met behulp van een graviteitsanalyse; dit is een instrument om de economische beweegredenen voor verschillende typen migratiestromen in te schatten. Een tweede vraag betreft de invloed van de kosten die gepaard gaan met het opzeggen van handelsverdragen op de handel. Ook wordt gekeken naar de gevolgen van andere toegenomen non-tarifaire barrières op de groei (en groeivertraging) van de wereldhandel.

Accent 2: Het effect van globalisering op inkomensongelijkheid

Het programma participeert in het bredere onderzoekstraject waarin dit onderwerp onder de loep genomen worden.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Discussion Paper over de economische effecten van migratie
- Discussion Paper over handel, fragmentatie en handelsbeleid

Het programma **Macro-financieel** analyseert de effecten van ontwikkelingen in de financiële sector op de macro-economie. Het complementaire onderzoek vanuit micro-economisch perspectief wordt uitgevoerd binnen het programma Financiële Markten. Gezamenlijk publiceren beide programma's de jaarlijkse Financiële Risicorapportage.

Accent 1: Belang van vermogens en schulden

Binnen dit programma loopt een meerjarig onderzoek naar het belang van vermogens en schulden in de Nederlandse economie. De centrale vraag is of de opbouw van vermogens en schulden wel efficiënt is georganiseerd. Het eerste empirische deel wordt afgerond met beantwoording van de vraag hoe de volatiliteit van de Nederlandse consumptie samenhangt met de ontwikkeling van de huizenprijzen. In 2017 is gestart met het tweede deel, waarin de optimale opbouw van vermogens en schulden over de levensloop wordt geschetst. Het derde deel, de analyse van beleidsopties die de vermogensopbouw efficiënter kunnen maken, start in 2018 en zal in 2019 resulteren in een Policy Brief.

Accent 2: Interacties tussen de reële en de financiële economie

Risico's in de financiële sector beïnvloeden de macro-economie. Andersom is de financiële stabiliteit afhankelijk van ontwikkelingen in de reële economie. Een eerste project onderzoekt mogelijkheden om oververhitting op de huizenmarkt in te dammen. In een tweede project wordt nagegaan hoe de effectiviteit van het begrotingsbeleid afhangt van de financiële cyclus.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Discussion Paper over consumptie en huizenprijzen
- Discussion Paper over macroprudentieel beleid op de huizenmarkt

Het programma **Macro** doorgrondt de mechanismen achter macro-economische ontwikkelingen en gebruikt deze kennis voor macro-economische ramingen op de korte en middellange termijn. In 2018 wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de verdeling van inkomen over arbeid en kapitaal. Aan de beleidsmatige kant wordt onderzocht hoe sterk huishoudens en bedrijven anticiperen op voorgenomen begrotingsbeleid.

Accent 1: Ontwikkeling nieuw macromodel

Speerpunt voor het programma is de ontwikkeling van een nieuw macromodel voor de korte en middellange termijn. In lijn met de aanbevelingen van de visitatiecommissie wordt een transparant en modern macromodel ontwikkeld dat aansluit bij de stand van de economische wetenschap. Belangrijk onderdeel voor 2018 is het toevoegen van verwachtingen aan het model, om te kunnen bepalen hoe de dynamische effecten van begrotingsbeleid hierdoor beïnvloed worden. Bij de ontwikkeling van het ramingsinstrumentarium wordt ook de vraag betrokken hoe big data bruikbaar kan zijn in het verbeteren van de kortetermijnraming van bedrijfsinvesteringen.

Accent 2: Productivity slowdown

Begin 2017 heeft het programma al gepubliceerd over de *productivity slowdown* in Nederland. Aan de hand van microdata is hierna vervolgonderzoek gedaan naar koplopers en volgers, en is gekeken hoe de meest productieve bedrijven in Nederland zich verhouden tot de rest in termen van productiviteit. Hierop zal verder worden gebouwd door na te gaan hoe de *productivity slowdown* en het patroon van de koplopers en volgers verklaard kan worden.

In 2018 verschijnt de volgende publicatie:

- Policy Brief over koplopers en volgers in Nederland

4.3 Sector Arbeid, onderwijs en pensioenen

De sector Arbeid, onderwijs en pensioenen maakt economische analyses en ramingen op deze drie terreinen. Centraal staan daarbij vragen op het gebied van de levensloop van individuen, vanaf de (voor)schoolse periode via het werkzame leven tot na de pensionering, en vragen over de rol van beleid in deze levensfasen. Beleid kan de keuze van mensen voor onderwijs, werk en pensioen beïnvloeden. Zowel het programma Onderwijs als Pensioenen besteedt dit jaar aandacht aan keuzevrijheid. Daarnaast is er aandacht voor onderzoek op de grensvlakken van de verschillende programma's, waaronder onderwijs en opvang in het voortgezet onderwijs en de (flexibele) uittreedleeftijd van oudere werknemers. De sector zet ook in op de verdere verfijning van haar instrumentarium, met onder andere studies naar de ontwikkelingen in het arbeidsaanbod en de herziening van Gamma. De academische partners zijn Maarten Goos (hoogleraar Economics and Institutions), Casper van Ewijk (hoogleraar Economie), Dinand Webbink (hoogleraar Beleidsevaluatie) en Bas Haring (hoogleraar Publiek Begrip van Wetenschap).

Het programma **Arbeid** analyseert de werkgelegenheid en werkloosheid ten behoeve van de ramingscyclus. Het onderzoek heeft tot doel om de arbeidsmarktramingen te verbeteren en de invloed van beleid op de Nederlandse arbeidsmarkt beter te begrijpen. Het instrumentarium om de arbeidsmarkt te monitoren wordt in 2018 verder ontwikkeld, met speciale aandacht voor het structurele arbeidsaanbod. Het programma onderzoekt verder de mogelijkheden om big data te gebruiken om de raming van de korte-termijnwerkloosheid verder aan te scherpen.

Accent 1: Verdringing op de arbeidsmarkt

Het programma doet onderzoek naar verdringing op de arbeidsmarkt. In dit onderzoek staat de vraag centraal of nieuw arbeidsaanbod – bijvoorbeeld via verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd, migratie, open grenzen of subsidiëring via loonkostensubsidies – nadelig is voor specifieke groepen in de samenleving, zowel op korte als op langere termijn. Dit onderzoek is in 2017 in samenwerking met het SCP gestart en resulteert in 2018 in een gezamenlijke publicatie.

Accent 2: Arbeidsparticipatie

In het afgelopen decennium heeft het arbeidsaanbod zich anders ontwikkeld dan op basis van eerdere structurele trends werd verwacht. Dit onderzoek richt zich op de vraag voor welke groepen (geordend naar leeftijd, geslacht, opleiding en etnische achtergrond) dit speelt en of er reden is om aan te nemen dat het arbeidsaanbod van deze groepen zich in de toekomst anders zal blijven ontwikkelen. De uitkomsten zijn van belang voor zowel het beleid als onze eigen ramingen. In 2019 sluiten we dit onderzoek af met een Policy Brief, waarin we aandacht besteden aan de uitdaging waar het beleid zich, gezien de uitkomsten, voor gesteld zal zien.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Discussion Paper over de impact van innovatie op werknemers
- Boek over verdringing op de arbeidsmarkt
- Boek over arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen

Het programma **Onderwijs** analyseert de vormgeving van het onderwijsstelsel en de invloed daarvan op het individu en de maatschappij. In 2018 sluit het programma onderzoek af naar de thema's 'Onderkant van de vaardigheidsverdeling' en 'Combinatie onderwijs en opvang'. Tegelijkertijd wordt een nieuw onderzoeksthema opgestart: 'Keuzevrijheid in het onderwijs'. Binnen elk van deze thema's wordt aandacht besteed aan kansongelijkheid in het onderwijs.

Accent 1: Onderkant van de vaardigheidsverdeling

Wat is de meest doelmatige manier om personen aan de onderkant van de vaardigheidsverdeling meer kennis en vaardigheden bij te brengen? Waar liggen knelpunten in het onderwijs bij het omhoogstuwen van mensen met minder talent? Hoe lossen we die knelpunten op? In een Policy Brief wordt eerder verschenen onderzoek naar onder andere het onderwijsachterstandenbeleid en de startkwalificatie samengebracht met nieuwe inzichten over bijvoorbeeld het speciaal en passend onderwijs. Ook zal aandacht uitgaan naar het verschil tussen absolute achterstanden (ten opzichte van de gemiddelde leerling) en relatieve achterstanden (ten opzichte van de eigen potentie).

Accent 2: Onderwijs en opvang: het voortgezet onderwijs

De onderzoekslijn over de samenhang en spanning tussen onderwijs en opvang besteedt in 2018 aandacht aan het voortgezet onderwijs. Wat weten we over private initiatieven zoals huiswerkbegeleiding en examentraining in het voortgezet onderwijs? Wie maakt er gebruik van en welke vorm is het meest effectief in het verbeteren van schoolprestaties? Is 'opvang' ook een drijfveer voor werkende ouders om van deze begeleidingsvormen gebruik te maken? En welke rol past de overheid binnen deze private markt? Daarnaast verkennen we de mogelijkheden voor een grootschalig experiment in de kinderopvang en/of vroeg- en voorschoolse educatie, om de effecten van homogene en gemengde groepen op het welzijn en de ontwikkeling van jonge kinderen in kaart te brengen. Dit leidt tot een publicatie in 2019.

Accent 3: Keuzevrijheid

In 2018 begint het programma Onderwijs aan onderzoek naar keuzevrijheid. Dit zal in 2019 resulteren in een tweetal Policy Briefs over het funderend en hoger onderwijs. Keuzevrijheid staat in het hele initiële onderwijs onder druk. In het primair en voortgezet onderwijs wordt daarom op verschillende plekken geëxperimenteerd met mechanismes om gewilde plekken te verdelen. Wat weten we van de effecten van deze mechanismes? Wat gebeurt er met de samenstelling van

scholen (meer segregatie?), en met de kwaliteit? Ook de keuzevrijheid in het hoger onderwijs vermindert: er wordt meer en meer aan de poort geselecteerd. Wat zijn de causale effecten van verschillende typen selectie-instrumenten op de samenstelling van studentenpopulaties? Welke vormen van marktfalen worden met selectie-instrumenten opgelost en welke vormen van overheidsfalen staan daar mogelijk tegenover?

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Policy Brief over de ‘onderkant van de vaardigheidsverdeling’
- Notitie over de verklarende factoren van schoolprestaties in het primair onderwijs

Het programma **Pensioenen** draagt in 2018 bij aan lopend onderzoek op het terrein van pensioenen en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. Het programma start in 2018 met de voorbereidingen voor een nieuwe vergrijzingsstudie in 2019. Daarnaast biedt het programma beleidsondersteuning bij eventuele herzieningen van het pensioenstelsel en bij het vormgeven van een mogelijke transitie. Het instrumentarium waarmee we de houdbaarheid van de overheidsfinanciën bepalen, GAMMA, wordt verder herzien.

Accent 1: Effecten van verhoging van de AOW-leeftijd en gewenste pensioenleeftijd

We onderzoeken de effecten van een verhoging van de AOW-leeftijd op de uittreedleeftijd, op arbeidsongeschiktheid en op werkloosheid. Ook verkennen we hoe de gewenste pensioenleeftijd verschuift als de (gezonde) levensverwachting toeneemt en/of de kosten van pensioen veranderen. Dit onderzoek is deels gefinancierd door Netspar.

Accent 2: Keuzevrijheid

Mede gefinancierd door Netspar zullen we de welvaartseffecten van keuzevrijheid in pensioenregelingen onderzoeken. Daarbij richten we ons op keuzevrijheid in de premie-inleg en in de wijze van uitkering en besteding van het pensioen. Ook gaat aandacht uit naar de vraag wanneer deelnemers een actieve keuze maken. Een deel van deze projecten loopt door in 2019.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Netspar Design Paper over keuzevrijheid in de uitkeringsfase van pensioenregelingen
- Netspar Design Paper over de gevolgen van de stijging van de AOW-leeftijd
- Discussion paper over de effectiviteit van premiekortingen voor oudere werknemers
- Achtergronddocument over GAMMA

4.4 Sector Marktordening

De sector Marktordening wil een vertrouwde bron zijn van wetenschappelijke economische onderbouwing voor beleid op het vlak van ordeningsvraagstukken rond zorg, innovatie en wetenschap en financiële markten. Centraal staat de vraag welke taken het best door de overheid kunnen worden uitgevoerd en welke door de markten, en hoe overheidsinterventie de markten beter kan laten functioneren. De academische partners zijn Jan Boone (hoogleraar Industriële Economie), Robert Dur (hoogleraar Economics of Incentives and Performance), Adriaan Soetevent (hoogleraar Micro-Economie), Erik Schut (hoogleraar Health Economics and Health Policy) en Anna Gerbrandy (hoogleraar Competition Law).

Het programma **Zorg** draagt bij aan de beleidsdiscussie over de zorg door onderzoek uit te voeren. Aangezien ons zorgstelsel voortdurend verandert, ligt de nadruk daarbij op ordenings- en transitievraagstukken.

Accent 1: Ontwikkeling eigen risico model

Het programma Zorg verricht, mede in samenwerking met het programma Decentrale Overheden, onderzoek naar het remgeldeffect van eigen risico. Met behulp van de resultaten van dit onderzoek zal het programma een microsimulatiemodel ontwikkelen om de verschillende vormen van eigen betalingen in de curatieve zorg door te rekenen.

Accent 2: Doelmatigheid in de langdurige zorg

Op dit moment is de zorg en ondersteuning voor ouderen geregeld in drie verschillende wetten: de Zvw (wijkverpleging), de Wlz en de Wmo. In dit onderzoek gaan we na waarom, en in welke mate, mensen een beroep doen op deze drie regelingen. Hiermee ontstaat inzicht in de vraag of patiënten de juiste vorm van zorg afnemen en in welke mate dit leidt tot extra kosten.

Accent 3: Verbetering ramingen

Het programma Zorg blijft investeren in de reguliere zorgramingen. Zo wil het programma op een meer systematische manier recente informatie en signalen uit het veld betrekken in de ramingen van zorguitgaven en premies.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Policy Brief over doelmatigheid in de langdurige zorg
- Discussion Paper over de welvaartseffecten van eigen betalingen in de langdurige zorg
- Discussion Paper over moreel gevaar en averechtse selectie in de Zvw

Het programma **Financiële markten** analyseert ordeningsvraagstukken die betrekking hebben op de financiële sector, en bestudeert de interactie tussen de

financiële markten en de reële economie vanuit micro-economisch perspectief. Het programma speelt in op actuele beleidsthema's als consumentenschulden, woningmarkt en structuur, vraagstukken over de financiële sector en financieringsvraagstukken. Complementair macro-economisch onderzoek vindt plaats in het programma Macro-Financieel.

Accent 1: Financieringsvraagstukken

Op de korte termijn speelt de vraag waarom de kredietontwikkeling aan het MKB achterblijft bij de economische groei. Op de langere termijn spelen vragen omtrent de financiering van de transitie naar een meer duurzame economie. We onderzoeken een aantal dimensies van deze vraagstukken en gaan daarbij in op de vraag welk beleid de overheid het beste kan voeren.

Accent 2: Veranderende microstructuur van de financieringsmarkten

De microstructuur van financieringsmarkten verandert, zoals de opkomst van crowdfunding laat zien. Verschillen bedrijven die zich financieren via crowdfunding van bedrijven die hun activiteiten financieren via de bank? En is er sprake van substitutie-effecten?

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Risorapportage over financiële markten, notitie
- Policy Brief over financieringsvraagstukken
- Discussion Paper over de rol van crowdfunding
- Discussion Paper over de inprijzing van energiebesparende maatregelen in de waarde van een woning

Het programma **Innovatie en wetenschap** richt zich op ordenings- en transitievraagstukken rond innovatie en wetenschap. Het programma richt zich op financierings- en sturingsvraagstukken rond wetenschappelijk onderzoek en innovatie en analyseert de implicaties van digitalisering voor het overheidsbeleid.

Accent 1: Cyberveiligheid

Digitalisering heeft gevolgen voor onze veiligheid, privacy, marktwerking, innovatie en betrouwbaarheid van informatie. Online platforms en blockchaintechnologie vervullen hierbij een prominente rol. Het ministerie van Veiligheid en Justitie ondersteunt een onderzoekslijn op het gebied van cyberveiligheid die tot en met 2019 loopt. Het doel hiervan is meer kennis te vergaren over de maatschappelijke schade van incidenten, private en publieke investeringen in cybersecurity en de effectiviteit van overheidsbeleid. De Risorapportage Cyberveiligheid Economie is een jaarlijks terugkerend project binnen de onderzoekslijn.

Accent 2: Loopbanen van onderzoekers

Onderzoekers kennen een hoge mate van baanonzekerheid. Dit speelt vooral in het begin van hun loopbaan als zij afhankelijk zijn van competitieve financiering van

onderzoek en van universiteiten die groeiende studentenaantallen accommoderen. Wat zijn de gevolgen van het financieringsmodel van de Nederlandse wetenschap voor de productiviteit van onderzoekers?

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Notitie risicorapportage over cyberveiligheid in de economie
- Policy Brief over aansprakelijkheid bij digitale middelen
- Discussion Paper over de kwantificering van digitale datalekken
- Discussion Paper over flexibele arbeid op universiteiten

4.5 Sector Fysieke omgeving

De sector Fysieke omgeving is een kenniscentrum voor de ontwikkeling en toepassing van economische analyses op het terrein van de regionale economie, decentrale overheden, infrastructuur en duurzaamheid. De sector wil een gezaghebbende bron zijn van wetenschappelijke onderbouwing bij beleidsvragen. Academische partners zijn Maarten Allers (hoogleraar Economie van Decentrale Overheden), Steven Brakman (hoogleraar Internationale Economie), Daan van Soest (hoogleraar Milieu-Economie) en Leonie Janssen-Jansen (hoogleraar Land Use Planning).

Het programma **Decentrale overheden** onderzoekt de financiering van decentrale overheden en hun rol in het aanbod van publieke voorzieningen, met vooral aandacht voor decentralisaties in het sociaal domein.

Accent 1: De effectiviteit van gemeentelijke beleidsinstrumenten in het sociaal domein

Dit project ging in 2017 van start en focust op de wijkteambenadering en de bekostiging van Wmo-maatwerkvoorzieningen.

Accent 2: De integratie van statushouders

In 2017 zijn we ook van start gegaan met een onderzoek naar het effect van aankomstleeftijd en -locatie op arbeidsmarktprestaties, onderwijsuitkomsten en zorggebruik.

Accent 3: De toekomst van de financiële verhoudingen

Binnen dit kernthema wordt onderzoek gedaan naar de inkomenseffecten van een uitbreiding van het lokale belastinggebied, op basis van ervaringen met de afschaffing van het OZB-gebruikersdeel in 2006. Vervolgonderzoek gaat dieper in op waar de voordelen van de afschaffing neerslaan.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Boek en Discussion paper over de wijkteambenadering en tweedelijnszorg
- Policy Brief over uitplaatsingslocatie van statushouders en arbeidsmarktprestaties
- Discussion Paper over het effect van aankomstleeftijd statushouders
- Notitie over afschaffing van het OZB-gebruikersdeel

Het programma **Maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) en duurzaamheid** draagt bij aan kwalitatief hoogwaardige MKBA's ten behoeve van de beleidsvoorbereiding. Daarnaast omvat dit programma de onderzoekslijn Circulaire Economie (CE).

Accent 1: Circulaire economie

De aankomende CPB Lecture gaat over de circulaire economie. De begeleidende Policy Brief beschrijft de samenhangende problemen van grondstoffenuitputting en vervuiling van de leefomgeving door het storten, verbranden en lozen van afval.

Accent 2: Verkenning brede welvaart

Een andere publicatie betreft de Verkenning Brede Welvaart, die samen met het SCP en het PBL wordt voorbereid. De Verkenning verschijnt op Verantwoordingsdag, tegelijk met de Monitor Brede Welvaart van het CBS, en behandelt de circulaire economie en haar brede welvaartsimplicaties. Daarbij wordt gebruikgemaakt van kennis uit de gedragseconomie.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- CPB Lecture in combinatie met een Policy Brief over circulaire economie
- Verkenning brede welvaart (samen met het SCP en het PBL)

Het programma **Stad, mobiliteit en regio** richt zich op een integrale benadering van ruimte en mobiliteit, regionale en stedelijke grond-, vastgoed en arbeidsmarkten, en de benutting van infrastructuur. Het programma beantwoordt daarnaast watergerelateerde beleidsvragen.

Accent 1: Integrale ruimtelijke en mobiliteitsprojecten

We bieden inzicht in projecten die gericht zijn op leefomgeving en bereikbaarheid. Dit doen we mede aan de hand van maatschappelijke kosten-batenanalyses.

Accent 2: Beter benutten infrastructuur

We evalueren een initiatief om de CO₂-emissies van personenvervoer te reduceren (het gedragsbeïnvloedingprogramma Low Car Diet van de Stichting De Reisbeweging, ondersteund door de NS). Voorts gaan we in op de fiscale behandeling van

personenauto's in het kader van de verkeersveiligheid, en op de vraag hoe digitale technologie doorwerkt op het bepalen van externe effecten.

In 2018 verschijnen de volgende publicaties:

- Notitie over de effecten van integrale ruimtelijke en mobiliteitsprojecten
- Discussion Paper over de leefbaarheidseffecten van de A2-tunnel in Maastricht
- Policy Brief over de fiscale behandeling van verkeersveiligheid

Bijlage: Indicatieve publicatiekalender

Sector	Onderwerp	Trend	Publicatie	Kwartaal
Publieke financiën	Alleen- en tweeverdieners		Policy Brief	Eerste
Macro-economische analyse	Koplopers en volgers in Nederland		Policy Brief	Eerste
Fysieke omgeving en macro-economische analyse	Exportpotentieel van Nederlandse bedrijven	Globalisering en regionale verschillen	Policy Brief	Eerste
Fysieke omgeving	De effecten van integrale ruimtelijke en mobiliteitsprojecten	Globalisering en regionale verschillen	Notitie	Eerste
Fysieke omgeving	Uitplaatsingslocatie van statushouders en arbeidsmarktprestaties		Policy Brief	Eerste
Fysieke omgeving	Wijkteambenadering en tweedelijns zorg	Demografie en ongelijkheid	Discussion Paper en Boek	Tweede
Macro-economische analyse	De economische effecten van migratie binnen de EU		Discussion Paper	Tweede
Marktordening	Risicorapportage cyberveiligheid in de economie	Digitale economie	Notitie	Derde
Fysieke omgeving	De afschaffing van het OZB-gebruikersdeel		Notitie	Tweede
Macro-Economische Analyse	Handel, fragmentatie en handelskosten	Globalisering en regionale verschillen	Discussion Paper	Tweede
Fysieke omgeving	Circulaire economie – CPB Lecture	Duurzaamheid en circulaire economie	Policy Brief	Tweede
Fysieke omgeving, samen met SCP en PBL	Verkenning Brede Welvaart, samen met SCP en PBL	Duurzaamheid en circulaire economie		Tweede
Fysieke omgeving	Leefbaarheidseffecten van de A2-tunnel in Maastricht		Discussion Paper	Tweede
Macro-economische analyse	Consumptie en huizenprijzen		Discussion Paper	Tweede
Marktordening	De welvaartseffecten van eigen betalingen in de langdurige zorg		Discussion Paper	Tweede
Arbeid, onderwijs en pensioenen	Keuzevrijheid in de uitkeringsfase van pensioenregelingen		Netspar Design Paper	Tweede
Marktordening	Risicorapportage Financiële markten		Notitie	Tweede
Publieke financiën	MICSIM - aangepast		Achtergrond-document	Derde
Publieke financiën	MIMOSI		Achtergrond-document	Derde
Marktordening	Financierings-vraagstukken		Policy Brief	Derde
Publieke financiën	Kwetsbare overheidsfinanciën		Policy Brief	Derde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	De gevolgen van de stijging van de AOW-leeftijd	Demografie en ongelijkheid	Netspar Design Paper	Derde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	Verdringing op de arbeidsmarkt		Boek	Derde
Marktordening	Aansprakelijkheid digitale middelen	Digitale economie	Policy Brief	Tweede
Marktordening	Kwantificering digitale datalekken	Digitale economie	Discussion Paper	Derde
Fysieke omgeving	Fiscale behandeling van verkeersveiligheid		Policy Brief	Derde
Fysieke omgeving en publieke Financiën	De integratie van kinderen van asielzoekers		Discussion Paper	Derde

Marktordening	De rol van crowdfunding		Discussion Paper	Vierde
Publieke financiën	Belastingen en digitalisering economie		Discussion Paper	Vierde
Publieke financiën	Treaty shopping	Globalisering en regionale verschillen	Notitie	Vierde
Publieke financiën	Belastingontwijking en belastingparadijzen	Globalisering en regionale verschillen	Policy Brief en conferentie	Vierde
Publieke financiën	Financiële routes via Nederland	Globalisering en regionale verschillen	Discussion Paper	Vierde
Fysieke omgeving en Publieke financiën	Het proces van totstandkoming nieuw woningaanbod		Boek	Vierde
Marktordening	Inprijsing van energiebesparende maatregelen in de waarde van een woning		Discussion Paper	Vierde
Macro-economische analyse	Macroprudentiële maatregelen op de huizenmarkt		Discussion Paper	Vierde
Publieke financiën, Macro-economische analyse en Arbeid, onderwijs en pensioenen	De ontwikkeling van lonen		Nader te bepalen	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen en Publieke financiën, met Tilburg University	Flexibele uittreding		Netspar Design Paper	Vierde
Marktordening	Doelmatigheid in de langdurige zorg		Policy Brief	Vierde
Fysieke omgeving en Marktordening	De effecten van collectieve herverzekeringen op het gebruik van gemeentelijke langdurige zorg		Discussion Paper	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	Verklarende factoren van schoolprestaties in het primair onderwijs		Notitie	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	Arbeidsmarktparticipatie van mannen en vrouwen		Boek	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen, met NIDI en Tilburg University	Voorkeuren deeltijdpensioen	Demografie en ongelijkheid	Discussion Paper	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen, met NIDI en Tilburg University	Gebruik flexibele uittredingsmogelijkheden	Demografie en ongelijkheid	Discussion Paper	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	De effectiviteit van premiekortingen voor oudere werknemers	Demografie en ongelijkheid	Discussion Paper	Vierde
Marktordening	Flexibele arbeid op universiteiten		Discussion Paper	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	De impact van innovatie op werknemers – samen met Academic Partner Maarten Goos		Discussion Paper	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	Onderkant van de vaardigheidsverdeling	Demografie en ongelijkheid	Policy Brief	Vierde
Marktordening	Moreel gevaar en averechtse selectie in de Zwv		Discussion Paper	Vierde
Fysieke omgeving	Het effect van de binnenkomstleeftijd van statushouders		Discussion Paper	Vierde

Publieke financiën	Productiviteit van de overheid	Notitie	Vierde
Publieke financiën	Inflatie	Discussion Paper	Vierde
Arbeid, onderwijs en pensioenen	GAMMA	Achtergrond-document	Vierde
Publieke financiën en Macroeconomische analyse, samen met SCP en Rijksuniversiteit Groningen	Gevolgen van globalisering	-	2019
Publieke financiën	Nieuwe mogelijkheden belastingheffing op dataverkeer of robots	-	2019